ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการประเมินประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลัง การพัฒนาระบบการควบคุมภายใน 5 มิติ : มิติด้านการเงิน ของโรงพยาบาลชุมชนในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น

Factors Affecting the Success of Financial Management Performance Evaluation and the Development of Internal Control Systems in Five Dimensions: Financial Dimension of Community Hospitals under the Khon Kaen Provincial Public Health Office.

(Received: October 27,2026 ; Revised: October 29,2026 ; Accepted: October 31,2026)

ยุวฤดี ถ้ำวาปี[1] คฑาวุธ คุณวันดี[2]เสาวลักษณ์ ศรีดาเกษ[3]

Yuwaruedee Tamwapee[1],Khathawudh Khunwandee, Saowaluk Seedaket[3]*

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงสำรวจภาคตัดขวาง (Cross-sectional Survey Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จของการประเมินประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังและการพัฒนาระบบการควบคุมภายใน 5 มิติ ด้านการเงิน ศึกษาปัจจัยด้านบุคลากร กระบวนการบริหารการเงินการคลัง และระบบการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยดังกล่าวกับความสำเร็จของการประเมิน ตลอดจนศึกษาปัญหาและอุปสรรคและเสนอแนวทางการพัฒนาระบบการควบคุมภายในด้านการเงินของโรงพยาบาลชุมชนในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรที่มีรายชื่อในคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานประเมินประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังและพัฒนาระบบการควบคุมภายใน 5 มิติ ด้านการเงิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2569 จำนวน 39 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันตามแผนการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านบุคลากร ได้แก่ ความเข้าใจในระบบการควบคุมภายใน ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและทักษะการวิเคราะห์และการใช้ข้อมูล มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละด้าน ดังนี้ ความเข้าใจเกณฑ์การประเมินระบบการควบคุมภายในด้านการเงิน (Mean = 3.54, SD = 0.79) การมีส่วนร่วมในการจัดทำรายงานทางการเงินของหน่วยงาน (Mean = 3.49, SD = 0.94) และความสามารถในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลทางการเงิน (Mean = 3.38, SD = 0.71) ตามลำดับ สำหรับปัจจัยด้านกระบวนการบริหารการเงินการคลัง ปัจจัยด้านระบบการควบคุมภายใน และระดับความสำเร็จของการประเมินประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังด้านการเงิน พบว่าอยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 3.68–5.00 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการควบคุมภายในมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารจัดการด้านการเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p = 0.038$) ขณะที่ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและทักษะการวิเคราะห์และการใช้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.517$ และ $p = 0.213$ ตามลำดับ) กระบวนการบริหารการเงินการคลังและระบบการควบคุมภายในมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารจัดการด้านการเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$ ทั้งสองปัจจัย)

คำสำคัญ: การบริหารการเงินการคลัง, ระบบควบคุมภายใน, การประเมินประสิทธิภาพมิติด้านการเงิน, ความสำเร็จของการประเมิน, ปัจจัยด้านบุคลากร, ปัจจัยด้านกระบวนการบริหารการเงินการคลัง, ปัจจัยด้านระบบควบคุมภายใน,โรงพยาบาลชุมชน

[1] นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ กลุ่มงานบริหารทั่วไป สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น

[2] นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ โรงพยาบาลขอนแก่น

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ Corresponding author: Saowaluk Seedaket E-mail: saowaluk.see@neu.ac.th

Abstract

This study employed a cross-sectional survey research design to examine the level of success in evaluating the efficiency of financial management and the development of the five-dimensional internal control system, with a focus on the financial dimension, in community hospitals under the Khon Kaen Provincial Public Health Office. The objectives were to investigate personnel-related factors, financial management processes, and internal control system factors associated with the success of the evaluation; examine the relationships between these factors and evaluation success; identify problems and obstacles; and propose guidelines for improving the financial internal control system. The study sample consisted of 39 personnel appointed to the working committee responsible for evaluating financial management efficiency and developing the five-dimensional internal control system, specifically the financial dimension, for fiscal year 2026 (B.E. 2569). The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics and Pearson's correlation coefficient, in accordance with the data analysis plan.

The results showed that the personnel-related factors with the highest mean scores in their respective areas were understanding of the financial internal control evaluation criteria (Mean = 3.54, SD = 0.79), participation in preparing the organization's financial reports (Mean = 3.49, SD = 0.94), and the ability to verify the accuracy of financial data (Mean = 3.38, SD = 0.71), respectively. The financial management process, internal control system, and level of success in evaluating financial management efficiency in the financial dimension were all rated at a good level, with mean scores ranging from 3.68 to 5.00. Correlation analysis revealed that understanding of the internal control system was significantly associated with success in financial management at the 0.05 significance level ($p = 0.038$). In contrast, work experience and data analysis and utilization skills were not significantly associated with success ($p = 0.517$ and $p = 0.213$, respectively). Both the financial management process and the internal control system were significantly associated with success in financial management ($p < 0.001$ for both factors).

Keywords: Financial and Fiscal Management, Internal Control System, Financial Dimension Performance Evaluation, Evaluation Success, Personnel-Related Factors, Financial and Fiscal Management Process Factors, Internal Control System Factors, Community Hospitals

บทนำ

การบริหารการเงินการคลังอย่างมีประสิทธิภาพเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางการเงินของหน่วยบริการสาธารณสุข ช่วยให้การจัดสรรและใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่า โปร่งใส ตรวจสอบได้ และสนับสนุนความต่อเนื่องของการให้บริการสุขภาพแก่ประชาชน [1,2] โดยเฉพาะโรงพยาบาลชุมชนซึ่งต้องดำเนินงานภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณ อัตรากำลัง และทรัพยากรสารสนเทศ การมีระบบควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพจึงมีความสำคัญต่อการลดความเสี่ยงจากข้อผิดพลาดทางการเงินและการปฏิบัติงาน ตลอดจนเสริมสร้างธรรมาภิบาลขององค์กร ตามกรอบแนวคิดการควบคุมภายในของ Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO) ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม การประเมินความเสี่ยง กิจกรรมการควบคุม สารสนเทศและการสื่อสาร และการติดตามประเมินผล[3] ทั้งนี้ กระทรวงสาธารณสุขได้นำแนวทางการประเมินประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังและการพัฒนาระบบควบคุมภายในมาใช้เป็นกลไกกำกับติดตามการดำเนินงานของหน่วยบริการ [4]

ผลการศึกษาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังของโรงพยาบาลมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารจัดการและการพัฒนาระบบควบคุมภายใน

โดยการศึกษาในโรงพยาบาลชุมชนจังหวัดมุกดาหารและโรงพยาบาลเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการประเมินและพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังอย่างต่อเนื่อง [5,6] นอกจากนี้ การศึกษาเปรียบเทียบผลการประเมินตามเกณฑ์ Total Performance Score ของหน่วยบริการในจังหวัดขอนแก่นยังเป็นข้อมูลสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการติดตามผลการดำเนินงานตามเกณฑ์มาตรฐาน[7] ผลการประเมินเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอที่จะอธิบายความแตกต่างของความสำเร็จระหว่างโรงพยาบาล จึงจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยด้านบุคลากร กระบวนการบริหารการเงินการคลัง และระบบควบคุมภายในร่วมด้วย โดยพิจารณาองค์กรในลักษณะระบบที่องค์ประกอบต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงและส่งผลต่อกัน[8]

สำหรับโรงพยาบาลชุมชนในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ผลการประเมินประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังและการพัฒนาระบบควบคุมภายใน 5 มิติ ด้านการเงิน ในปีงบประมาณ 2566–2568 พบว่า โรงพยาบาลชุมชนจำนวน 23 แห่งมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 71.95, 86.87 และ 85.97 ตามลำดับ ซึ่งยังต่ำกว่าเกณฑ์ผ่านการประเมินที่กำหนดไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ทุกปี โดยในปีงบประมาณ 2566 ไม่มีโรงพยาบาลผ่านเกณฑ์ ปีงบประมาณ 2567 มีโรงพยาบาลผ่านเกณฑ์ 3 แห่ง และปีงบประมาณ 2568 เพิ่มขึ้นเป็น 5 แห่ง ขณะเดียวกัน โรงพยาบาลจำนวน 16 แห่ง หรือร้อยละ 69.57 ไม่เคยผ่านเกณฑ์ตลอดระยะเวลาที่ศึกษา และไม่มีโรงพยาบาลแห่งใดผ่านเกณฑ์ครบทั้ง 3 ปี สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังยังไม่บรรลุผลอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง แม้คะแนนเฉลี่ยจะเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในปีงบประมาณ 2567 แต่กลับลดลงในปีงบประมาณ 2568 แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลการประเมิน เพื่อให้สามารถกำหนดแนวทางพัฒนาได้ตรงกับปัญหาและบริบทของแต่ละโรงพยาบาล

จากสถานการณ์ดังกล่าว ปัจจัยที่อาจเกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการประเมินประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านบุคลากร ซึ่งครอบคลุมความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 2) ปัจจัยด้านกระบวนการบริหารการเงินการคลัง ซึ่งครอบคลุมการวางแผนงบประมาณ การควบคุมการใช้จ่าย การเบิกจ่าย และการติดตามประเมินผล และ 3) ปัจจัยด้านระบบควบคุมภายใน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประเมินความเสี่ยง กิจกรรมการควบคุม ระบบสารสนเทศและการสื่อสาร ตลอดจนการติดตามแก้ไขข้อบกพร่อง การศึกษาปัจจัยเหล่านี้อย่างเป็นระบบจะช่วยอธิบายความแตกต่างของผลการประเมินระหว่างโรงพยาบาล และสนับสนุนการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ควรได้รับการพิจารณาร่วมกัน เนื่องจากความสำเร็จขององค์กรเป็นผลจากการเชื่อมโยงระหว่างบุคลากร กระบวนการ และระบบการกำกับดูแล มิใช่เกิดจากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเพียงลำพัง[3,8]

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จของการประเมินประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังและการพัฒนาระบบควบคุมภายใน 5 มิติ ด้านการเงิน ศึกษาปัจจัยด้านบุคลากร กระบวนการบริหารการเงินการคลัง และระบบควบคุมภายใน รวมทั้งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าวกับความสำเร็จของการประเมิน ตลอดจนศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงพยาบาลชุมชนในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับกำหนดแนวทางพัฒนาศักยภาพบุคลากร ปรับปรุงกระบวนการบริหารการเงินการคลัง และเสริมสร้างระบบควบคุมภายในให้เหมาะสมกับบริบทของหน่วยบริการ อันจะนำไปสู่การยกระดับ

ผลการประเมินให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานอย่างต่อเนื่อง เพิ่มความโปร่งใสและความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร และส่งเสริมความมั่นคงทางการเงินของโรงพยาบาลชุมชนในระยะยาว

วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จของการประเมินประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังและการพัฒนาระบบการควบคุมภายใน 5 มิติ ด้านการเงิน ศึกษาปัจจัยด้านบุคลากร กระบวนการบริหารการเงินการคลัง และระบบการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยดังกล่าวกับความสำเร็จของการประเมิน ตลอดจนศึกษาปัญหาและอุปสรรคและเสนอแนวทางการพัฒนาระบบการควบคุมภายในด้านการเงินของโรงพยาบาลชุมชนในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น

วิธีการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบการวิจัยเชิงสำรวจภาคตัดขวาง (Cross-sectional Survey Research)

ประชากร คือ บุคลากรที่มีรายชื่อในคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานการประเมินประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลัง การพัฒนาระบบการควบคุมภายใน 5 มิติ : มิติด้านการเงิน ของโรงพยาบาลชุมชนในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ 2569 จำนวนทั้งสิ้น 39 คน (จำนวน 23 โรงพยาบาล) ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องโดยตรงตามคำสั่งแต่งตั้งดังกล่าวและใช้ประชากรทั้งหมดในการศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรที่มีรายชื่อในคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานประเมินประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังและพัฒนาระบบการควบคุมภายใน 5 มิติ ด้านการเงิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2569 จำนวน 39 คน

การสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องโดยตรงตามคำสั่งแต่งตั้งดังกล่าว (เป็นการศึกษาจากประชากรทั้งหมด : Census Study)

เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion criteria) ได้แก่ เป็นบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชนสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีรายชื่อในคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานการประเมินประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังและการพัฒนาระบบการควบคุมภายใน 5 มิติ : มิติด้านการเงิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2569 และได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งดังกล่าว โดยต้องสมัครใจเข้าร่วมการวิจัยและให้ความยินยอมเข้าร่วมการวิจัยตามเอกสารแสดงความยินยอม (Informed Consent Form) อย่างถูกต้องตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการเงินการคลัง และระบบการควบคุมภายใน 5 มิติ โดยแบ่งโครงสร้างแบบสอบถามออกเป็น 5 ส่วนหลัก รวมทั้งสิ้น 122 ข้อคำถาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ และแบบเติมคำในช่องว่าง ประกอบด้วย 4 ด้าน รวม 24 ข้อ

ส่วนที่ 2 ปัจจัยด้านบุคลากร วัดระดับความรู้ ความสามารถ และทักษะของบุคลากร แบ่งออกเป็น 2 หมวดย่อย รวม 34 ข้อ

ส่วนที่ 3 ปัจจัยด้านกระบวนการบริหารการเงินการคลัง รวมจำนวน 15 ข้อ จำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การวางแผนงบประมาณ จำนวน 4 ข้อ การควบคุมการใช้จ่าย จำนวน 4 ข้อ การเบิกจ่ายงบประมาณ จำนวน 4 ข้อ และการติดตามและประเมินผล จำนวน 3 ข้อ

ส่วนที่ 4 ปัจจัยด้านระบบควบคุมภายใน รวมจำนวน 20 ข้อ จำแนกตามกรอบการควบคุมภายในเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การประเมินความเสี่ยง จำนวน 5 ข้อ กิจกรรมการควบคุม จำนวน 5 ข้อ ระบบสารสนเทศและการสื่อสาร จำนวน 5 ข้อ และการติดตามและประเมินผล จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 5 ความสำเร็จของการประเมินประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลัง จำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ผลการประเมินระบบการควบคุมภายใน 5 มิติ มิติด้านการเงิน จำนวน 5 ข้อ คุณภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร จำนวน 5 ข้อ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางการเงิน จำนวน 5 ข้อ และการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง จำนวน 5 ข้อ

การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยผ่านผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Concurrently: IOC) การตรวจสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้ (Try out) กับบุคลากรที่มีบริบทใกล้เคียงกันแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น และประสานงานผ่านสำนักงานสาธารณสุขทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม เพื่อเผยแพร่แบบสอบถามออนไลน์ในรูปแบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) แก่กลุ่มตัวอย่างตอบด้วยตนเอง จากนั้นดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลทั้งหมดก่อนนำไปวิเคราะห์ทางสถิติ โดยข้อมูลจะถูกเก็บเป็นความลับและใช้เฉพาะในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยนำเสนอเป็นภาพรวม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1.การวิเคราะห์ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด

2.การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient) และใช้ทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรอิสระ

จริยธรรมการวิจัย

การพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ การวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น รหัส COE 051/2569 รหัส REC690068

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลด้านสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง ร้อยละ 92.3 อายุ พบว่า อยู่ในช่วงวัยทำงานตอนปลาย อายุ 45–59 ปี ร้อยละ 48.7 อายุเฉลี่ย 43.21 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.04 ปี ต่ำสุด 28 ปี สูงสุด 58 ปี ด้านสถานภาพสมรส พบว่า มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 61.5 ระดับการศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 79.5 ด้านตำแหน่งงานปัจจุบัน พบว่า ตำแหน่งเจ้าพนักงานการเงินและบัญชี ร้อยละ 64.1 ด้านระยะเวลาปฏิบัติงานในตำแหน่งปัจจุบัน ร้อยละ 43.6 ด้านประสบการณ์ทำงานด้านการเงินการคลังและการควบคุมภายใน ร้อยละ 36.1 ด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขนาดกลางที่มีสมาชิก 3–5 คน ร้อยละ 69.2

2.กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในระดับดี โดยตอบถูกต้องร้อยละ 100.0 จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ การแก้ไขปัญหาการเบิกจ่ายงบประมาณล่าช้า การเพิ่มมาตรการควบคุมเพื่อลดความเสี่ยงทางการเงิน การวิเคราะห์ระบบควบคุมภายในเมื่อเกิดข้อผิดพลาดซ้ำ การประเมินความเสี่ยง และการพัฒนาระบบการเงินให้สอดคล้องกับบริบทองค์กร รองลงมาเป็นข้อคำถามที่มีผู้ตอบถูก 38 คน (ร้อยละ 97.4) ส่วนความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของ

ระบบควบคุมภายในตามกรอบ COSO มีผู้ตอบถูก 34 คน (ร้อยละ 87.2) ทั้งนี้ พบความไม่สอดคล้องของข้อมูลร้อยละในข้อคำถามเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างการควบคุมภายในและการตรวจสอบภายใน

3. ระดับความเข้าใจในระบบการควบคุมภายใน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเข้าใจระบบการควบคุมภายในด้านการเงินอยู่ในระดับดี ร้อยละ 56.4 รองลงมาคือระดับปานกลาง ร้อยละ 38.5 และระดับไม่ดี ร้อยละ 5.1 ระดับดี (Mean = 3.68 -5.00)

4.ด้านประสบการณ์ในการ พบว่า มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานการควบคุมภายในด้านการเงิน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดทำรายงานทางการเงินของหน่วยงาน (Mean = 3.49, SD = 0.94) รองลงมา ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการประเมินระบบการควบคุมภายในด้านการเงินของหน่วยงาน (Mean = 3.41, SD = 0.94) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การเข้าร่วมอบรมการประเมินระบบการควบคุมภายใน 5 มิติของหน่วยงาน (Mean = 3.05, SD = 0.86)

5.ทักษะด้านการวิเคราะห์และการใช้ข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทักษะด้านการวิเคราะห์และการใช้ข้อมูล โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ความสามารถในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลทางการเงิน (Mean = 3.38, SD = 0.71) รองลงมา ได้แก่ ความสามารถในการใช้ข้อมูลทางการเงินประกอบการตัดสินใจด้านการเงิน (Mean = 3.31, SD = 0.73) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ความสามารถในการสรุปผลการวิเคราะห์เป็นข้อมูลเชิงบริหาร (Mean = 3.05, SD = 0.76)

6.ปัจจัยด้านกระบวนการบริหารการเงินการคลัง พบว่า ระดับปัจจัยกระบวนการบริหารการเงินการคลัง อยู่ในระดับดี (Mean = 3.68 -5.00) รองลงมา ระดับปานกลาง (Mean = 2.34-3.67)

7.ปัจจัยด้านระบบควบคุมภายใน พบว่า ระบบควบคุมภายใน อยู่ในระดับดี (Mean = 3.68 -5.00) รองลงมา ระดับปานกลาง(Mean = 2.34-3.67)

8.ความสำเร็จการประเมินประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังในมิติด้านการเงิน พบว่า ระดับความสำเร็จการประเมินประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลัง อยู่ในระดับดี (Mean = 3.68 -5.00) รองลงมา ระดับปานกลาง (Mean = 2.34- 3.67)

9.ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารจัดการด้านการเงินของโรงพยาบาลชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการควบคุมภายในกับความสำเร็จในการบริหารจัดการด้านการเงินของโรงพยาบาลชุมชน สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น พบว่า ระบบการควบคุมภายในมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารจัดการด้านการเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (r_s = 16.632, $p < 0.001$)

สรุปและอภิปรายผล

ระดับความสำเร็จของการประเมินประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลัง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินความสำเร็จด้านการเงินอยู่ในระดับดี ร้อยละ 87.2 และระดับปานกลาง ร้อยละ 12.8 สะท้อนว่าบุคลากรส่วนใหญ่รับรู้ว่าการดำเนินงานด้านการเงินการคลังเป็นไปในระดับที่น่าพอใจ อย่างไรก็ตาม ผลดังกล่าวเป็นการประเมินจากความคิดเห็นของบุคลากร มิใช่ผลการประเมินทางการเงินของโรงพยาบาลโดยตรง จึงไม่อาจสรุปได้ว่าโรงพยาบาลส่วนใหญ่มีผลการดำเนินงานทางการเงินดีหรือผ่านเกณฑ์ Total Performance Score (TPS) ทั้งนี้ การประเมินประสิทธิภาพควรพิจารณาทั้งกระบวนการบริหารจัดการและผลลัพธ์ที่ตรวจสอบได้ โดยสอดคล้องกับแนวทางการติดตามประสิทธิภาพระบบสุขภาพขององค์การอนามัยโลก[1] และงานศึกษาของธัญญา อุพลเถียรและชัชวาลย์ มุ่งแสง7 รวมถึงไพโรจน์ ซื่อตรงธนวัช6 ที่ให้ความสำคัญกับการประเมินผลการดำเนินงานและสถานะทางการเงินจากข้อมูล

จริง ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปควรเชื่อมโยงคะแนนความคิดเห็นกับผล TPS สภาพคล่อง ภาระหนี้สิน และผลการตรวจสอบภายใน เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือในการประเมินความสำเร็จ

ปัจจัยด้านบุคลากร: ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะกับความสำเร็จ พบว่า ปัจจัยด้านบุคลากรโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสำเร็จในระดับค่อนข้างต่ำถึงปานกลาง ($r_s = .372$, $p = .020$) ขณะที่ทักษะด้านข้อมูลมีความสัมพันธ์เชิงบวก ($r_s = .363$) แต่ควรตรวจสอบค่า p จากผลวิเคราะห์ต้นฉบับก่อนสรุปนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนอายุ รายได้ อายุงาน ประสบการณ์ทำงาน และความรู้ ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลดังกล่าวชี้ว่าความสำเร็จอาจเกี่ยวข้องกับสมรรถนะในการปฏิบัติงานมากกว่าคุณลักษณะส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะความสามารถในการวิเคราะห์และใช้ข้อมูลทางการเงินประกอบการตัดสินใจ ทั้งนี้ สอดคล้องในเชิงประเด็นกับการศึกษาของสุทิน สลางสิงห์และนิพนธ์ มานะสถิตพงศ์5 และมะลิณี แดนรักษ์9 ซึ่งศึกษาประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังในโรงพยาบาลของรัฐ อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบนี้ควรพิจารณาร่วมกับผลการประเมินทักษะด้านข้อมูล

ซึ่งพบว่าบุคลากรส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 58.97 และระดับต่ำ ร้อยละ 35.90 หากเกณฑ์การแบ่งระดับได้รับการตรวจสอบแล้ว ผลดังกล่าวสะท้อนถึงโอกาสในการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์และใช้ข้อมูลทางการเงิน จึงควรตรวจสอบความสอดคล้องของคะแนนรายข้อคะแนนรวม และเกณฑ์การแปลผลก่อนนำไปกำหนดแนวทางพัฒนาบุคลากร

กระบวนการบริหารการเงินการคลังกับความสำเร็จ กระบวนการบริหารการเงินการคลังมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับความสำเร็จ ($r_s = .841$, $p < .001$) แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่ประเมินกระบวนการวางแผนควบคุม และติดตามการเงินในระดับสูง มักประเมินความสำเร็จในระดับสูงด้วย ผลดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการบริหารการเงินการคลังภาครัฐ ซึ่งเน้นความเชื่อมโยงของการวางแผนงบประมาณ การใช้จ่าย การบัญชี และการตรวจสอบ[2] และสอดคล้องในเชิงประเด็นกับงานศึกษาของสุทิน สลางสิงห์และนิพนธ์ มานะสถิตพงศ์5 สุธาดา ศิริกิจจารักษ์10 และริญดา ธราลักษมีและคณะ[11] ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบบริหารการเงินการคลังของโรงพยาบาล อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการศึกษาเป็นแบบภาคตัดขวางและใช้ข้อมูลจากแบบสอบถาม จึงไม่อาจยืนยันความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลได้ ผลการศึกษาจึงสนับสนุนให้โรงพยาบาลพัฒนากระบวนการบริหารอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการติดตามผล การใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และการปรับปรุงกระบวนงานอย่างต่อเนื่อง

ระบบควบคุมภายในกับความสำเร็จ ระบบควบคุมภายในมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมากกับความสำเร็จ ($r_s = .891$, $p < .001$) โดยเป็นค่าสหสัมพันธ์สูงสุดในกลุ่มปัจจัยที่ศึกษา ผลดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบการควบคุมภายในของ COSO[3] ซึ่งครอบคลุมสภาพแวดล้อมการควบคุม การประเมินความเสี่ยง กิจกรรมการควบคุม สารสนเทศและการสื่อสาร และกิจกรรมติดตามผล ตลอดจนแนวทางการประเมินระบบควบคุมภายในของกระทรวงสาธารณสุข4 ผลการศึกษายังสอดคล้องในเชิงประเด็นกับงานของ Al Rahhaleh และคณะ[12] ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการควบคุมภายใน ความรับผิดชอบทางการเงิน และผลการดำเนินงานของโรงพยาบาล อย่างไรก็ตาม กระบวนการบริหารการเงินการคลังและระบบควบคุมภายในมีความสัมพันธ์กันเองสูง ($r_s = .858$, $p < .001$) จึงอาจมีเนื้อหาตัวชี้วัดที่ทับซ้อนกัน อีกทั้งตัวแปรต้นและตัวแปรตามวัดจากผู้ตอบกลุ่มเดียวกันด้วยแบบสอบถามชุดเดียวกัน จึงมีโอกาสเกิดอคติจากวิธีการวัดร่วมกัน (common-method bias) ดังนั้น จึงไม่ควรตีความค่าสหสัมพันธ์ว่าเป็นอิทธิพลเชิงสาเหตุหรือใช้จัดลำดับความสำคัญของปัจจัยโดยตรง ควรศึกษา

ความตรงจำแนกของตัวแปรและวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองพหุตัวแปรเพิ่มเติม เพื่อยืนยันความสัมพันธ์ของแต่ละปัจจัยกับความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลัง ควรมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรด้านการวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลทางการเงิน ควบคู่กับการกำหนดมาตรฐานกระบวนการบริหารการเงินการคลังให้มีความชัดเจน ครอบคลุมตั้งแต่การวางแผน

1.2 งบประมาณ การอนุมัติ การเบิกจ่าย และการติดตามผล นอกจากนี้ ควรพัฒนาระบบบริหารความเสี่ยงทางการเงิน โดยกำหนดมาตรการควบคุมและผู้รับผิดชอบอย่างเหมาะสม รวมถึงพัฒนาระบบรายงานและแดชบอร์ดเพื่อสนับสนุนการติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ ควรจัดให้มีการประชุมทบทวนผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และติดตามผลการแก้ไข เพื่อให้การบริหารการเงินการคลังมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.3 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดควรพัฒนากรอบการกำกับติดตามด้านการเงินการคลังให้มีมาตรฐานเดียวกันระหว่างหน่วยบริการ โดยกำหนดนิยามตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน พร้อมส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจัดระบบพี่เลี้ยงด้านการบริหารการเงินการคลังและการควบคุมภายใน โดยเฉพาะโรงพยาบาลชุมชนที่มีข้อจำกัดด้านบุคลากรและระบบข้อมูล ขณะเดียวกัน ผู้บริหารโรงพยาบาลควรส่งเสริมการใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ สนับสนุนทรัพยากรและการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างเหมาะสม รวมทั้งนำผลการประเมินภายในมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาคุณภาพองค์กร เพื่อให้การดำเนินงานมุ่งเน้นการพัฒนาประสิทธิภาพอย่างเป็นรูปธรรม มากกว่าการจัดทำเอกสารเพื่อให้ผ่านเกณฑ์การประเมินเพียงอย่างเดียว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรขยายกลุ่มตัวอย่างและจำนวนโรงพยาบาลให้เหมาะสมกับการวิเคราะห์ทั้งระดับบุคคลและระดับองค์กร โดยคำนึงถึงความแตกต่างด้านขนาดและบริบทของหน่วยบริการ พร้อมตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยให้ครอบคลุมด้านความตรงและความเชื่อมั่น นอกจากนี้ ควรเก็บข้อมูลผลการประเมินจริงและตัวชี้วัดทางการเงินที่ตรวจสอบได้ควบคู่กับแบบสอบถาม รวมทั้งศึกษาติดตามผลตามระยะเวลา เพื่อประเมินผลของการพัฒนาระบบอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนใช้การสัมภาษณ์ผู้บริหาร บุคลากรด้านการเงิน และผู้ตรวจประเมินร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้เข้าใจปัญหา อุปสรรค และปัจจัยบริบทที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการเงินการคลังและระบบควบคุมภายในได้อย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น

การเปิดเผยการใช้ปัญญาประดิษฐ์

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ เพื่อช่วยสืบค้นแหล่งข้อมูลและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความสอดคล้องของแหล่งอ้างอิงทุกรายการด้วยตนเองก่อนนำมาใช้ในบทความ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล การตีความผลการวิจัย และเนื้อหาส่วน อภิปรายผล เป็นผลงานของผู้เขียนทั้งหมด ปัญญาประดิษฐ์ไม่ได้มีส่วนร่วมในฐานะผู้เขียนร่วม (co-author) ของบทความนี้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการเงินการคลังของโรงพยาบาลชุมชนในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ตลอดจนผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินการวิจัยเป็นอย่างดี ส่งผลให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบบริหารการเงินการคลังและการควบคุมภายในของโรงพยาบาลชุมชนให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. ชัชวาลย์ มุ่งแสง, และ ธัญญา อุพลเถียร. (2567). การศึกษาเปรียบเทียบผลการประเมินประสิทธิภาพตามเกณฑ์ Total Performance Score (TPS) ของหน่วยบริการสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ในจังหวัดขอนแก่น ปีงบประมาณ 2564-2566. วารสารสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น, 6(1), 1–15.

2. ไพโรจน์ ซื่อตรงธนวัช. (2567). การวิเคราะห์ประสิทธิภาพการบริหารการเงินโรงพยาบาลเขาสวนกวาง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ปีงบประมาณ 2564-2566. วารสารสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น, 6(4). , e272766. https://he02.tci-thaijo.org/index.php/jkkpho/article/view/272766

3. มะลิณี แดนรักษ์. (2566). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการเงินการคลังของโรงพยาบาลจังหวัดสกลนคร ปีงบประมาณ 2560-2564. วารสารสิ่งแวดล้อมศึกษาการแพทย์และสุขภาพ, 8(4), 842–850.

4. ริญดา ธราลักษมี, วรพจน์ พรหมสัตยพรต, และ เทอดศักดิ์ พรหมอารักษ์. (2569). การพัฒนารูปแบบการบริหารการเงินการคลังอย่างมีประสิทธิภาพ โรงพยาบาลซำสูง อำเภอซำสูง จังหวัดขอนแก่น. วารสารสิ่งแวดล้อมศึกษาการแพทย์และสุขภาพ, 11(1), 11–20.

5. สุทิน สลางสิงห์, และ นิพนธ์ มานะสถิตพงศ์. (2564). ประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังของโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดมุกดาหาร. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ, 14(2), 151–161.

6. สุธาดา ศิริกิจจารักษ์. (2562). ประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังของโรงพยาบาลในจังหวัดสุรินทร์. วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ, 5(2), 18–34.

7. Al Rahhaleh, N., Al-khyal, T. A., Alahmari, D. A., & Al-Hanawi, M. K. (2023). The financial performance of private hospitals in Saudi Arabia: An investigation into the role of internal control and financial accountability. PLoS ONE, 18(5), Article e0285813. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0285813

8. Allen, R., Hemming, R., & Potter, B. H. (Eds.). (2013). The international handbook of public financial management. Palgrave Macmillan. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. (2013). Internal control—Integrated framework. COSO.

9. Kast, F. E., & Rosenzweig, J. E. (1972). General systems theory: Applications for organization and management. Academy of Management Journal, 15(4), 447–465. https://doi.org/10.5465/255141

10. Ministry of Public Health. (2023). Guidelines for internal control assessment in five dimensions. Ministry of Public Health.

11. World Health Organization. (2010). Monitoring the building blocks of health systems: A handbook of indicators and their measurement strategies. WHO Press.